

FACHLITERATUR
EDITION ROMIOSINI
ΕΠΙΣΤΗΜΗ

ICGL12 | 12th INTERNATIONAL CONFERENCE
ON GREEK LINGUISTICS
16 – 19 SEPTEMBER 2015
FREIE UNIVERSITÄT BERLIN, CEMOG

Proceedings of the ICGL12

vol. 1

The International Conference on Greek Linguistics is a biennial meeting on the study and analysis of Greek (Ancient, Medieval and Modern), placing particular emphasis on the later stages of the language.

PROCEEDINGS OF THE ICGL12
ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΟΥ ICGL12

**Thanasis Georgakopoulos, Theodossia-Soula Pavlidou, Miltos Pechlivanos,
Artemis Alexiadou, Jannis Androutsopoulos, Alexis Kalokairinos,
Stavros Skopeteas, Katerina Stathi (Eds.)**

**PROCEEDINGS OF THE 12TH INTERNATIONAL
CONFERENCE ON GREEK LINGUISTICS**

**ΠΡΑΚΤΙΚΑ ΤΟΥ 12^{ΟΥ} ΣΥΝΕΔΡΙΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ
ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ**

VOL. 1

© 2017 Edition Romiosini/CeMoG, Freie Universität Berlin. Alle Rechte vorbehalten.
Vertrieb und Gesamtherstellung: Epubli (www.epubli.de)
Satz und Layout: Rea Papamichail / Center für Digitale Systeme, Freie Universität Berlin
Gesetzt aus Minion Pro
Umschlaggestaltung: Thanasis Georgiou, Yorgos Konstantinou
Umschlagillustration: Yorgos Konstantinou

ISBN 978-3-946142-34-8
Printed in Germany

Online-Bibliothek der Edition Romiosini:
www.edition-romiosini.de

*Στη μνήμη του Gaberell Drachman (†10.9.2014)
και της Αγγελικής Μαλικούτη-Drachman (†4.5.2015)
για την τεράστια προσφορά τους στην ελληνική γλωσσολογία
και την αγάπη τους για την ελληνική γλώσσα*

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΕΚΔΟΤΩΝ

Το 12ο Διεθνές Συνέδριο Ελληνικής Γλωσσολογίας (International Conference on Greek Linguistics/ICGL12) πραγματοποιήθηκε στο Κέντρο Νέου Ελληνισμού του Ελεύθερου Πανεπιστημίου του Βερολίνου (Centrum Modernes Griechenland, Freie Universität Berlin) στις 16-19 Σεπτεμβρίου 2015 με τη συμμετοχή περίπου τετρακοσίων συνέδρων απ' όλον τον κόσμο.

Την Επιστημονική Επιτροπή του ICGL12 στελέχωσαν οι Θανάσης Γεωργακόπουλος, Θεοδοσία-Σούλα Παυλίδου, Μίλτος Πεχλιβάνος, Άρτεμις Αλεξιάδου, Δώρα Αλεξοπούλου, Γιάννης Ανδρουτσόπουλος, Αμαλία Αρβανίτη, Σταύρος Ασημακόπουλος, Αλεξάνδρα Γεωργακοπούλου, Κλεάνθης Γκρώμαν, Σαβίνα Ιατρίδου, Mark Janse, Brian Joseph, Αλέξης Καλοκαιρινός, Ναπολέον Κάτσος, Ευαγγελία Κορδώνη, Αμαλία Μόζερ, Ελένη Μπουτουλούση, Κική Νικηφορίδου, Αγγελική Ράλλη, Άννα Ρούσου, Αθηνά Σιούπη, Σταύρος Σκοπετέας, Κατερίνα Στάθη, Μελίτα Σταύρου, Αρχόντω Τερζή, Νίνα Τοπιντζή, Ιάνθη Τσιμπλή και Σταυρούλα Τσιπλάκου.

Την Οργανωτική Επιτροπή του ICGL12 στελέχωσαν οι Θανάσης Γεωργακόπουλος, Αλέξης Καλοκαιρινός, Κώστας Κοσμάς, Θεοδοσία-Σούλα Παυλίδου και Μίλτος Πεχλιβάνος.

Οι δύο τόμοι των πρακτικών του συνεδρίου είναι προϊόν της εργασίας της Εκδοτικής Επιτροπής στην οποία συμμετείχαν οι Θανάσης Γεωργακόπουλος, Θεοδοσία-Σούλα Παυλίδου, Μίλτος Πεχλιβάνος, Άρτεμις Αλεξιάδου, Γιάννης Ανδρουτσόπουλος, Αλέξης Καλοκαιρινός, Σταύρος Σκοπετέας και Κατερίνα Στάθη.

Παρότι στο συνέδριο οι ανακοινώσεις είχαν ταξινομηθεί σύμφωνα με θεματικούς άξονες, τα κείμενα των ανακοινώσεων παρατίθενται σε αλφαβητική σειρά, σύμφωνα με το λατινικό αλφάβητο· εξαίρεση αποτελούν οι εναρκτήριες ομιλίες, οι οποίες βρίσκονται στην αρχή του πρώτου τόμου.

Η Οργανωτική Επιτροπή του ICGL12

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Σημείωμα εκδοτών	7
Περιεχόμενα	9
Peter Mackridge: <i>Some literary representations of spoken Greek before nationalism(1750-1801)</i>	17
Μαρία Σηφιανού: <i>Η έννοια της ευγένειας στα Ελληνικά</i>	45
Σπυριδούλα Βαρλοκώστα: <i>Syntactic comprehension in aphasia and its relationship to working memory deficits</i>	75
Ευαγγελία Αχλάδη, Αγγελική Δούρη, Ευγενία Μαλικούτη & Χρυσάνθη Παρασχάκη-Μπαράν: <i>Γλωσσικά λάθη τουρκόφωνων μαθητών της Ελληνικής ως ξένης/δεύτερης γλώσσας: Ανάλυση και διδακτική αξιοποίηση</i>	109
Κατερίνα Αλεξανδρή: <i>Η μορφή και η σημασία της διαβάθμισης στα επίθετα που δηλώνουν χρώμα</i>	125
Eva Anastasi, Ageliki Logotheti, Stavri Panayiotou, Marilena Serafim & Charalambos Themistocleous: <i>A Study of Standard Modern Greek and Cypriot Greek Stop Consonants: Preliminary Findings</i>	141
Anna Anastassiadis-Symeonidis, Elisavet Kiourti & Maria Mitsiaki: <i>Inflectional Morphology at the service of Lexicography: ΚΟΜΟΛεξ, A Cypriot Morphological Dictionary</i>	157

Γεωργία Ανδρέου & Ματίνα Τασιούδη: <i>Η ανάπτυξη του λεξιλογίου σε παιδιά με Σύνδρομο Απνοιών στον Ύπνο</i>	175
Ανθούλα- Ελευθερία Ανδρεσάκη: <i>Γατρικές μεταφορές στον δημοσιογραφικό λόγο της κρίσης: Η οπτική γωνία των Γερμανών</i>	187
Μαρία Ανδριά: <i>Προσεγγίζοντας θέματα Διαγλωσσικής Επίδρασης μέσα από το πλαίσιο της Γνωσιακής Γλωσσολογίας: ένα παράδειγμα από την κατάκτηση της Ελληνικής ως L2</i>	199
Spyros Armotistis & Kakia Petinou: <i>Mastering word-initial syllable onsets by Cypriot Greek toddlers with and without early language delay</i>	215
Julia Bacskai-Atkari: <i>Ambiguity and the Internal Structure of Comparative Complements in Greek</i>	231
Costas Canakis: <i>Talking about same-sex parenthood in contemporary Greece: Dynamic categorization and indexicality</i>	243
Michael Chiou: <i>The pragmatics of future tense in Greek</i>	257
Maria Chondrogianni: <i>The Pragmatics of the Modern Greek Segmental Markers</i>	269
Katerina Christopoulou, George J. Xydopoulos & Anastasios Tsangalidis: <i>Grammatical gender and offensiveness in Modern Greek slang vocabulary</i>	291
Aggeliki Fotopoulou, Vasiliki Foufi, Tita Kyriacopoulou & Claude Martineau: <i>Extraction of complex text segments in Modern Greek</i>	307
Αγγελική Φωτοπούλου & Βούλα Γιούλη: <i>Από την «Έκφραση» στο «Πολύτροπο»: σχεδιασμός και οργάνωση ενός εννοιολογικού λεξικού</i>	327
Marianthi Georgalidou, Sofia Lampropoulou, Maria Gasouka, Apostolos Kostas & Xanthippi Foulidi: <i>“Learn grammar”: Sexist language and ideology in a corpus of Greek Public Documents</i>	341
Maria Giagkou, Giorgos Fragkakis, Dimitris Pappas & Harris Papageorgiou: <i>Feature extraction and analysis in Greek L2 texts in view of automatic labeling for proficiency levels</i>	357

Dionysis Goutsos, Georgia Fragaki, Irene Florou, Vasiliki Kakousi & Paraskevi Savvidou: <i>The Diachronic Corpus of Greek of the 20th century: Design and compilation</i>	369
Kleanthes K. Grohmann & Maria Kambanaros: <i>Bilectalism, Comparative Bilingualism, and the Gradience of Multilingualism: A View from Cyprus</i>	383
Günther S. Henrich: „Γεωγραφία νεωτερική“ στο Λίβιστρος και Ροδάμνη: μετατόπιση ονομάτων βαλτικών χωρών προς την Ανατολή;.....	397
Noriyo Hoozawa-Arkenau & Christos Karvounis: <i>Vergleichende Diglossie - Aspekte im Japanischen und Neugriechischen: Veriätäten - Interferenz</i>	405
Μαρία Ιακώβου, Ηριάννα Βασιλειάδη-Λιναρδάκη, Φλώρα Βλάχου, Όλγα Δήμα, Μαρία Καββαδία, Τατιάνα Κατσίνα, Μαρίνα Κουτσομπού, Σοφία-Νεφέλη Κύτρου, Χριστίνα Κωστάκου, Φρόσω Παππά & Σταυριαλένα Περρέα: <i>ΣΕΠΙΜΕ2: Μια καινούρια πηγή αναφοράς για την Ελληνική ως Γ2</i>	419
Μαρία Ιακώβου & Θωμαΐς Ρουσουλιώτη: <i>Βασικές αρχές σχεδιασμού και ανάπτυξης του νέου μοντέλου αναλυτικών προγραμμάτων για τη διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας</i>	433
Μαρία Καμηλάκη: «Μαζί μου ασχολείσαι, πόσο μαλάκας είσαι!»: Λέξεις-ταμπού και κοινωνιογλωσσικές ταυτότητες στο σύγχρονο ελληνόφωνο τραγούδι.....	449
Μαρία Καμηλάκη, Γεωργία Κατσούδα & Μαρία Βραχιονίδου: <i>Η εννοιολογική μεταφορά σε λέξεις-ταμπού της ΝΕΚ και των νεοελληνικών διαλέκτων</i>	465
Eleni Karantzola, Georgios Mikros & Anastassios Papaioannou: <i>Lexico-grammatical variation and stylometric profile of autograph texts in Early Modern Greek</i>	479
Sviatlana Karpava, Maria Kambanaros & Kleanthes K. Grohmann: <i>Narrative Abilities: MAINing Russian–Greek Bilingual Children in Cyprus</i>	493
Χρήστος Καρβούνης: <i>Γλωσσικός εξαρχαϊσμός και «ιδεολογική» νόρμα: Ζητήματα γλωσσικής διαχείρισης στη νέα ελληνική</i>	507

Demetra Katis & Kiki Nikiforidou: <i>Spatial prepositions in early child Greek: Implications for acquisition, polysemy and historical change</i>	525
Γεωργία Κατσούδα: <i>Το επίθημα -ούνα στη ΝΕΚ και στις νεοελληνικές διαλέκτους και ιδιώματα</i>	539
George Kotzoglou: <i>Sub-extraction from subjects in Greek: Its existence, its locus and an open issue</i>	555
Veranna Kyprioti: <i>Narrative, identity and age: the case of the bilingual in Greek and Turkish Muslim community of Rhodes, Greece</i>	571
Χριστίνα Λύκου: <i>Η Ελλάδα στην Ευρώπη της κρίσης: Αναπαραστάσεις στον ελληνικό δημοσιογραφικό λόγο</i>	583
Nikos Liosis: <i>Systems in disruption: Propontis Tsakonian</i>	599
Katerina Magdou, Sam Featherston: <i>Resumptive Pronouns can be more acceptable than gaps: Experimental evidence from Greek</i>	613
Maria Margarita Makri: <i>Opos identity comparatives in Greek: an experimental investigation</i>	629
2ος Τόμος	
Περιεχόμενα	651
Vasiliki Makri: <i>Gender assignment to Romance loans in Katoitaliótika: a case study of contact morphology</i>	659
Evgenia Malikouti: <i>Usage Labels of Turkish Loanwords in three Modern Greek Dictionaries</i>	675
Persephone Mamoukari & Penelope Kambakis-Vougiouklis: <i>Frequency and Effectiveness of Strategy Use in SILL questionnaire using an Innovative Electronic Application</i>	693

Georgia Maniati, Voula Gotsoulia & Stella Markantonatou: <i>Contrasting the Conceptual Lexicon of ILSP (CL-ILSP) with major lexicographic examples</i>	709
Γεώργιος Μαρκόπουλος & Αθανάσιος Καρασίμος: <i>Πολυεπίπεδη επισημείωση του Ελληνικού Σώματος Κειμένων Αφασικού Λόγου</i>	725
Πωλίνα Μεσηνιώτη, Κατερίνα Πούλιου & Χριστόφορος Σουγανίδης: <i>Μορφοσυντακτικά λάθη μαθητών Τάξεων Υποδοχής που διδάσκονται την Ελληνική ως Γ2</i>	741
Stamatia Michalopoulou: <i>Third Language Acquisition. The Pro-Drop-Parameter in the Interlanguage of Greek students of German</i>	759
Vicky Nanousi & Arhonto Terzi: <i>Non-canonical sentences in agrammatism: the case of Greek passives</i>	773
Καλομοίρα Νικολού, Μαρία Ξεφτέρη & Νίτσα Παραχεράκη: <i>Το φαινόμενο της σύνθεσης λέξεων στην κυκλαδοκρητική διαλεκτική ομάδα</i>	789
Ελένη Παπαδάμου & Δώρας Κ. Κυριαζής: <i>Μορφές διαβαθμιστικής αναδίπλωσης στην ελληνική και στις άλλες βαλκανικές γλώσσες</i>	807
Γεράσιμος Σοφοκλής Παπαδόπουλος: <i>Το δίπολο «Εμείς και οι Άλλοι» σε σχόλια αναγνωστών της Lifo σχετικά με τη Χρυσή Αυγή</i>	823
Ελένη Παπαδοπούλου: <i>Η συνδυαστικότητα υποκοριστικών επιθημάτων με β' συνθετικό το επίθημα -άκι στον διαλεκτικό λόγο</i>	839
Στέλιος Πιπερίδης, Πένυ Λαμπροπούλου & Μαρία Γαβριηλίδου: <i>clarin:el. Υποδομή τεκμηρίωσης, διαμοιρασμού και επεξεργασίας γλωσσικών δεδομένων</i>	851
Maria Pontiki: <i>Opinion Mining and Target Extraction in Greek Review Texts</i>	871
Anna Roussou: <i>The duality of mīpos</i>	885

Stathis Selimis & Demetra Katis: <i>Reference to static space in Greek: A cross-linguistic and developmental perspective of poster descriptions</i>	897
Evi Sifaki & George Tsoulas: <i>XP-V orders in Greek</i>	911
Konstantinos Sipitanos: <i>On desiderative constructions in Naousa dialect</i>	923
Eleni Staraki: <i>Future in Greek: A Degree Expression</i>	935
Χριστίνα Τακούδα & Ευανθία Παπαευθυμίου: <i>Συγκριτικές διδακτικές πρακτικές στη διδασκαλία της ελληνικής ως Γ2: από την κριτική παρατήρηση στην αναπλαισίωση</i>	945
Alexandros Tantos, Giorgos Chatzioannidis, Katerina Lykou, Meropi Papatheohari, Antonia Samara & Kostas Vlachos: <i>Corpus C58 and the interface between intra- and inter-sentential linguistic information</i>	961
Arhonto Terzi & Vina Tsakali: <i>The contribution of Greek SE in the development of locatives</i>	977
Paraskevi Thomou: <i>Conceptual and lexical aspects influencing metaphor realization in Modern Greek</i>	993
Nina Topintzi & Stuart Davis: <i>Features and Asymmetries of Edge Geminates</i>	1007
Liana Tronci: <i>At the lexicon-syntax interface Ancient Greek constructions with ἔχειν and psychological nouns</i>	1021
Βίλλυ Τσάκωνα: <i>«Δημοκρατία είναι 4 λύκοι και 1 πρόβατο να ψηφίζουν για φαγητό»:Αναλύοντας τα ανέκδοτα για τους/τις πολιτικούς στην οικονομική κρίση</i>	1035
Ειρήνη Τσαμαδοῦ- Jacobberger & Μαρία Ζέρβα: <i>Εκμάθηση ελληνικών στο Πανεπιστήμιο Στρασβούργου: κίνητρα και αναπαραστάσεις</i> ...	1051
Stavroula Tsiplakou & Spyros Armostis: <i>Do dialect variants (mis)behave? Evidence from the Cypriot Greek koine</i>	1065
Αγγελική Τσόκογλου & Σύλα Κλειδή: <i>Συζητώντας τις δομές σε -οντας</i>	1077

Αλεξιάννα Τσότσου:	
<i>Η μεθοδολογική προσέγγιση της εικόνας της Γερμανίας στις ελληνικές εφημερίδες</i>	1095
Anastasia Tzilinis:	
<i>Begründendes Handeln im neugriechischen Wissenschaftlichen Artikel: Die Situierung des eigenen Beitrags im Forschungszusammenhang.....</i>	1109
Κυριακούλα Τζωρτζάτου, Αργύρης Αρχάκης, Άννα Ιορδανίδου & Γιώργος Ι. Ευδόπουλος:	
<i>Στάσεις απέναντι στην ορθογραφία της Κοινής Νέας Ελληνικής: Ζητήματα ερευνητικού σχεδιασμού</i>	1123
Nicole Vassalou, Dimitris Papazachariou & Mark Janse:	
<i>The Vowel System of Mišótika Cappadocian</i>	1139
Marina Vassiliou, Angelos Georganas, Prokopis Prokopidis & Haris Papageorgiou:	
<i>Co-referring or not co-referring? Answer the question!.....</i>	1155
Jeroen Vis:	
<i>The acquisition of Ancient Greek vocabulary.....</i>	1171
Christos Vlachos:	
<i>Mod(aliti)es of lifting wh-questions.....</i>	1187
Ευαγγελία Βλάχου & Κατερίνα Φραντζή:	
<i>Μελέτη της χρήσης των ποσοδεικτών λίγο-λιγάκι σε κείμενα πολιτικού λόγου</i>	1201
Madeleine Voga:	
<i>Τι μας διδάσκουν τα ρήματα της ΝΕ σχετικά με την επεξεργασία της μορφολογίας.....</i>	1213
Werner Voigt:	
<i>«Σεληνάκι μου λαμπρό, φέγγε μου να περπατώ ...» oder: warum es in dem bekannten Lied nicht so, sondern eben φεγγαράκι heißt und ngr. φεγγάρι</i>	1227
Μαρία Βραχιονίδου:	
<i>Υποκοριστικά επιρρήματα σε νεοελληνικές διαλέκτους και ιδιώματα</i>	1241
Jeroen van de Weijer & Marina Tzakosta:	
<i>The Status of *Complex in Greek.....</i>	1259
Theodoros Xioufis:	
<i>The pattern of the metaphor within metonymy in the figurative language of romantic love in modern Greek.....</i>	1275

ΤΟ ΕΠΙΘΗΜΑ -ΟΥΝΑ ΣΤΗ ΝΕΚ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΕΣ ΔΙΑΛΕΚΤΟΥΣ ΚΑΙ ΙΔΙΩΜΑΤΑ

Γεωργία Κατσούδα

Κ.Ε.Ν.Δ.Ι. (Ι.Λ.Ν.Ε.) - Ακαδημία Αθηνών

katsouda@academyofathens.gr

Abstract

Based on a large corpus from the Modern Greek dialects (MGr), this paper provides a first morphological analysis of the ending -ούνα [úna]. According to etymological and morphological criteria it is demonstrated that this ending constitutes an autonomous productive derivational suffix in MGr dialects. In this paper we examine the suffix -ούνα from both a synchronic and a diachronic perspective, providing new etymological findings for many dialectal words.

Λέξεις-κλειδιά: εναλλασσόμενα επιθήματα, επιθηματοποίηση, ετυμολόγηση, κλειστοποίηση, ν.ε. διάλεκτος/ιδίωμα

1. Εισαγωγή - Οριοθετήσεις

Σε δόκιμα λεξικά της Νεοελληνικής Κοινής λημματογραφείται το επίθημα -ούνι (βλ. ΛΚΝ 2007⁷, ΧΛΝΓ 2014), χωρίς ωστόσο χωριστή λημματογράφηση ενός επιθήματος -ούνα. Η πρακτική αυτή δικαιολογείται, καθώς η ανάλυση του υλικού που προέρχεται από τη ΝΕΚ (βλ. 1) και από τις νεοελληνικές γεωγραφικές ποικιλίες (βλ. 2) αποδεικνύει ότι το -ούνα προκύπτει από τον συνδυασμό του υποκοριστικού επιθήματος -ούνι με το μεγεθυντικό επίθημα -α:

(1) α. *καλαθούν-α* (ΝΕΚ) < *καλαθ-ούνι* (ΝΕΚ) < *καλάθ(ι)-ούνι*

β.	ζουζούν-α	(NEK)	<	ζουζ-ούνι	(NEK)	<	ηχοποίητη λ. ζου ζ(ου) -ούνι
γ.	φουσούν-α	(NEK)	<	φουσ-ούνι	(17 ^ο αι.)	<	φύσ(α) 'φουσερό' -ούνι
(2) α.	αχραούν-α είδος μεγάλου αχλαδιού'		<	αχρα-ούνι 'είδος αχλαδιού'		<	αχρ(ά) -ούνι 'αχλαδιά'
β.	κρουζούν-α 'απόφυση σαν λειρί'		<	κρουζ-ούνι 'απόφυση σαν λειρί'		<	κροσσ(ός) -ούνι 'απόφυση'
γ.	πλασταρούν-α 'μεγάλος πλάστης'		<	πλασταρ-ούνι 'μικρός πλάστης'		<	πλαστάρ(ι) -ούνι 'πλάστης'
δ.	καπασούν-α 'μεγάλη καπάσα'		<	καπασ-ούνι 'μικρή καπάσα'		<	καπάσ(α) -ούνι 'πήλινο δοχείο'
ε.	σκαλούν-α 'γλωσσού'		<	σκαλ-ούνι 'σκαλοπάτι'		<	ιταλ. <i>scalone</i> 'σκαλοπάτι'

Ακόμη και η *φουσούνα* (βλ. 1γ) προέρχεται από έναν υπαρκτό τύπο *φουσούνι* που δεν επιβίωσε στη ΝΕΚ, αλλά απαντούσε σε λεξικά του 17^{ου}-19^{ου} αι., με πρώτη μαρτυρία στο Λεξ. Du Cange το 1688.

Πολλώ δε μάλλον, περιπτώσεις όπως στο (3) προήλθαν από την προσάρτηση του μεγεθυντικού επιθήματος -α σε λέξεις -κατεζοχήν δάνειες- όπου το -ούνι αποτελεί τμήμα του ονοματικού θέματος:

(3) α.	μπαρμπούν-α 'μτφ., θελεκτική γυναίκα'	(NEK)	<	μπαρμπούν(ι)	<	βεν. <i>barbon</i>
β.	καλισούν-α 'πίτα'	(Κρήτη, Κύθηρα)	<	καλισούν(ι)	<	ιταλ. <i>calzone</i>

Εντούτοις, παλαιότεροι μελετητές, όπως ο Χατζιδάκης (1905-1907: Β' τόμ., 307-308) και ο Φιλήντας (1907-1910: Β' τόμ., 467-468) αναφέρονταν σε επίθημα -ούνα. Μάλι-

στα, ο Georgacas (1951: 208) είχε επισημάνει βραχυγραφικά ότι ουσιαστικά σε *-ούνα* προέρχονται από ουσιαστικά σε *-ούνη* αλλά συχνά ισχύει και το αντίστροφο Αναλύοντας ο ερευνητής διαλεκτικό υλικό, διαπιστώνει ότι το *-ούνα*, ανεξάρτητα από την ετυμολογική του προέλευση (βλ. παρακάτω), παρουσιάζει μεγάλο ενδιαφέρον και πρέπει να μελετηθεί μεμονωμένα, καθώς:

α) σχηματίζει πολλά θηλυκά –έμψυχα και άψυχα– με διάφορες σημασίες, χωρίς να είναι δυνατή η παραγωγή των συγκεκριμένων λέξεων από μια έστω και πιθανή λέξη (possible word) σε *-ούνη*. Βλ. λόγου χάριν το (4), όπου δεν απαντούν αντιστοίχως τύποι *γυναικούνη, προσφυγούνη, αρωγαλούνη*:

(4)	α.	<i>γυναικ-ούνα</i>	‘μεγαλόσωμη
γυναίκα’	(Απουλία)	(μεγεθυντικό)
	β.	<i>προσφυγ-ούνα</i>	‘μειωτικά,
η προσφυγοπούλα’	(Εύβοια)	(κακόσημο)
	γ.	<i>αρωγαλ-ούνα</i>	‘αράχνη’	(Κρήτη)	(θηλυκοποίηση)

β) το *-ούνα* εναλλάσσεται με άλλα θηλ. επιθήματα μετά την ίδια ονοματική βάση για τον σχηματισμό θηλυκών με την ίδια ή παραπλήσια σημασία, ακόμη και στο ίδιο ιδίωμα, π.χ.:

(5)	α.	<i>γελλ-ούδα</i>	(Χίος)	<i>γιλλ-ούνα</i>	(Κύθηρα)	‘δαιμόνισσα,
μοχθηρή
γυναίκα’
	β.	<i>ανυφαιδ-ού</i>	(Κύθηρα)	<i>ανυφαιδ-ούνα</i>	(Κύθηρα)	‘υφάντρια’
	γ.	<i>κλωσσ-ούρα</i>	(Επτάνησα)	<i>κλωσσ-ούνα</i>	(Κύθηρα)	‘κλώσσα’

Υπό αυτό το πρίσμα, θα μελετήσουμε –για πρώτη φορά συστηματικά– το επίθημα *-ούνα* τόσο διαχρονικώς, εστιάζοντας στην ετυμολογική προέλευση του επιθήματος και στη γεωγραφική κατανομή του, όσο και συγχρονικώς, εξετάζοντας τις κατηγορίες θεμάτων με τις οποίες συνδυάζεται, καθώς και τη σχέση του με άλλα επιθήματα, με τα οποία συχνά εναλλάσσεται. Το υλικό μας προέρχεται από την αποδελτίωση του τυπωμένου λεξικού του ΙΑΝΕ (1933 κ.εξ.) και από το ανέκδοτο Αρχείο του Κέντρου Ερεύνων των Νεοελληνικών Διαλέκτων και Ιδιωμάτων της Ακαδημίας Αθηνών (ΚΕΝΔΙ-ΙΑΝΕ).

Οριοθετώντας το αντικείμενο της μελέτης μας, τονίζουμε ότι δεν θα ασχοληθούμε

με το επίθημα *-όνα* (π.χ. *σπιταρόνα*), γιατί, παρά τη μερική σημασιολογική και ετυμολογική συγγένεια, τα δύο επιθήματα διαμορφώθηκαν υπό διαφορετικές ιστορικές συνθήκες και υπό την επίδραση διαφορετικών παραγόντων (πβ. τη διαφορετική λημματογράφηση των επιθημάτων *-όνι* και *-ούνι* σε δόκιμα λεξικά της ΝΕΚ).¹

2. Η ετυμολογική προέλευση του επιθήματος

Σύμφωνα με τον Χατζιδάκι (1907: 307) δεν κληρονομήθηκαν από την αρχαία Ελληνική ουδέτερα ουσιαστικά σε *-ούνιον*. Ομοίως, συμπληρώνουμε κι εμείς, η αρχαία Ελληνική δεν μας κληροδότησε θηλυκά σε *-ούνα*.

Οι πρώτες εμφανίσεις θηλυκών ουσιαστικών σε *-ούνα* εντοπίζονται μετά τον 9^ο αι. Πρόκειται για ουσιαστικά σε *-ώνη/ -ώνα*, στα οποία το τονισμένο κληρονομημένο <ω> κλειστοποιείται, π.χ.:²

(6) *ἔδιωκες τὰς κουρούνας* Πρόδρ. (Eideneier), 4.78 < αρχ. *κορώνη*³

Ανάλογη κλειστοποίηση υπέστη και η λ. *λεχώνα* που μετετρέπη σε *λουχούνα* (17^ο αι., βλ. Λεξ. Βλάχου και Λεξ. Du Cange), τύπος που επιβιώνει μέχρι και σήμερα στο ιδίωμα της Κρήτης.

Κατά τον 9^ο αι. εντοπίζονται και ουδέτερα ουσιαστικά σε *-ούνιν* από *-ώνιν* με κλειστοποιημένη προφορά του κληρονομημένου <ω>⁴, π.χ.:

(7) *ῥουθούνια* Ἰππιατρ. 7.4-5 < μεσαιων. *ρωθώνιον*

Αναλόγως, σχηματίστηκε και το *πουγούνι* (13^ο-14^ο αι. < μεταγν. *πωγώνιον*), *κουδούνι* (15^ο αι. < μεταγν. *κωδώνιον*), *γουρούνιν* (15^ο αι. < **γρώνιον*), *πιρούνι* (17^ο αι. < μεταγν. *περόνιον*), τα οποία κατόπιν σχημάτισαν τα θηλυκά μεγεθυντικά *πουγούνα* (14^ο-15^ο αι.), *κουδούνα*, *γουρούνα* και *πιρούνα*, αντιστοίχως.

1 Για τη συγκρότηση του Αρχείου του Κ.Ε.Ν.Δ.Ι.-Ι.Λ.Ν.Ε., έκταση, πηγές, εύρος κάλυψης κ.α., βλ. Κωνσταντινίδου & Τζαμάλη (2012: 301-362), όπου και προγενέστερη βιβλιογραφία.

2 Τα παραδείγματα των μεσαιωνικών χρόνων προέρχονται από το *Thesaurus Linguae Graecae* (TLG), ενώ ακολουθήσαμε το σύστημα συντομογραφίσεων του Λεξ. Κριαρά.

3 Ο τύπος *Κουρούνα* απαντά ως τοπωνύμιο ήδη κατά τον 9ο αι. στη *Εκλογή Χρονογραφίας* (53.6) του Γεωργίου Συγκέλλου.

4 Βλ. Georgacas (1951: 206-210).

Ωστόσο, μετά τον 11^ο αι., αλλά κυρίως κατά τον 14^ο αι.-15^ο αι., μεγάλος αριθμός δάνειων λέξεων εισέρχεται στην Ελληνική. Οι δανειστριες γλώσσες ποικίλλουν ανά περιοχή αναλόγως με την κατανομή των κτήσεων και τον κατακτητή (Ενετοί, Φράγκοι, Προβηγκιανοί, Καταλανοί κ.ά.) μετά την πρώτη Σταυροφορία. Εντοπίσαμε πολλά βενετικά/ιταλικά και προβηγκιανά δάνεια, (πβ. Katsouda 2016: 239, 258):

(8) α.	κατοῦναν ‘σκηνή’	Κεκ. Στρατ. 15	<	ιταλ. <i>cantone</i> ⁵
β.	μουσούναν ‘ρύγχος’	Πουολ. (Τσαβαρή) ² 1.102	<	ιταλ. <i>musone/</i> βεν. <i>musona</i>
γ.	μουρούνας ‘είδος ψαριού’	Προδρ. IV 206 χφ C κριτ. υπ.	<	ιταλ. <i>murone</i> αρχ. <i>μύραινα</i>
δ.	αύλη τής κουρούνας ‘βασιλική αυλή’	Ασσίζ. 356 ²⁴	<	προβηγκ. <i>courouina</i>
ε.	μπουφούνα ‘γελοία’	Φορτουν. 2Γ 298	<	βεν. <i>buffona</i>
στ.	δρόμος της κουμούνας ‘δημόσια οδός’	Βαρούχ. 463 ⁵	<	ιταλ. <i>commune</i> < λατ. <i>commune</i>

Εδώ, μπορούν να προστεθούν και μερικά ακόμη δάνεια από την τουρκική γλώσσα, όπως:

(9) α.	μαούνες ‘μεγάλα πλοία’	Κώδ. Χρονογρ. 51 ¹⁶	<	τουρκ. <i>manuna</i>
β.	μαμούναν ⁶ ‘μαϊμού’	Ξόμπλιν φ. 135 ^V (κριτ. υπ. έκδ.)	<	τουρκ. <i>maymun</i> < αραβ. <i>maymūn</i> ⁷

Σημειώνουμε ότι η προσαρμογή των παραπάνω δανείων ως θηλυκών έγινε, γιατί α) τα ουσιαστικά έληγαν σε -α στην δανειστρία γλώσσα και συνέπεσαν φωνολογικώς με την κατηγορία των ελληνικών θηλυκών σε -α (βλ. *courouina* και *manuna*), β) προσαρ-

5 Συμφωνούμε με την ετυμολογία του Λεξ. LBG, σύμφωνα με το οποίο η μεσαιων. *κατούνα* ‘κατάλυμα, στρατόπεδο, κώμη’ συνδέεται με το ιταλ. *cantone*. Πβ. *canton* ‘γωνία, μέρος, πλευρά, τόπος, επαρχία’ (Λεξ. Περίδη), *cantonare* ‘επισταθμεύω, καταλύω σε κάποιο τόπο’ (Λεξ. Βαρβάτη).

6 Τύπος *μαϊμούνα* ‘μαϊμού’ απαντά στην Κάρπαθο. Στο ίδιο ιδίωμα απαντά και το ομόρριζο *μαϊμούνι* ‘πιθήκι’.

7 Ο τύπος *μαμούνα* διατήρησε το /n/ της δάνειας λέξης στο θέμα του, σε αντίθεση με το ομόρριζο μεσαιων. *μαϊμού* όπου το -n της τουρκ. λ. προσελήφθη προφανώς ως κλιτικό επίθημα αιτ.: *maymun* > *maymu-n* > (την) *μαϊμού-ν*.

μόστηκαν σύμφωνα με το φυσικό γένος (βλ. *μπουφούνα*), γ) η δάνεια λέξη κατά την προσαρμογή της εντάχθηκε σε πλέγμα συνωνύμων ή αντωνύμων της αποδέκτριας γλώσσας.⁸ Π.χ. η *κατούνα* ή η *κουμούνα* προσαρμόστηκαν στην Ελληνική ως θηλυκά προφανώς κατά τα συνώνυμα ‘σκηνή, κατοικία’ και ‘δημοσία οδός’ αντιστοίχως.

Πάντως, και στα νεοελληνικά ιδιώματα σώζονται προσαρμοσμένα δάνεια σε *-ούνα*, ειδικά εκεί όπου για ιστορικούς λόγους η γλωσσική επαφή με ρομανικές γλώσσες ήταν έντονη, βλ. Thomason και Kaufman (1988: 74-75), π.χ.: *τσαμπούνα* ‘μουσικό όργανο’ (< ιταλ. *zampogna* < μεταγν. *συμφωνία* ‘είδος μουσικού οργάνου’), *φουρτούνα* ‘τρικυμία’ (< μεσαιων. με αυτή τη σημασία < βεν. *fortuna*), *πατρούνα* ‘οικοδέσποινα’ (Καλαβρία) (< ιταλ. *padrona*)⁹, *πορτούνα* ‘μεγάλη πόρτα’ (Απουλία) (< ιταλ. *portone*), *σκουρτσούνα* ‘οχιά’ (Ηπειρος) (< ιταλ. *scorzona* ‘σκληρή γυναίκα/ είδος φιδιού’, βλ. και Λεξ. Περίδη), *ρουτσούνα* ‘βράχος’ (Νίσυρος)¹⁰ (< ιταλ. *roccione*), *τριβούνα* ‘υπερώο εκκλησίας’ (Θήρα, Νάξος) (< ιταλ. *tribune* ‘βήμα’) κ.ά.

Σημειώνουμε ότι δάνεια από τις ίδιες δανείστριες γλώσσες προσαρμόστηκαν ως αρσενικά σε *-ούνης* κατά το φυσικό γένος:

(10) *παρούνηδες* *Μαχ.* 82¹² < προβηγκ. *baroun*
‘καπετάνιοι’

ενώ άλλα με αντικείμενο αναφοράς [-έμψυχο] προσαρμόστηκαν ως ουδέτερα σε *-ούνη*, καθώς, αυτό το γένος αποτελεί προεπιλεγμένη επιλογή (default):¹¹

(11) α. *βερετουνία* *Μαχ.* 484¹⁻² < βεν. *vereton* / ιταλ. *verettone*
‘μεγάλα βέλη’
β. *κουμμούνιν* *Ντελλαπ., Ερωτήμ.* 1238 < ιταλ. *commune* < λατ. *commune*
‘κράτος’

Παρατηρούμε ότι από την ίδια δάνεια λέξη προκύπτουν για διαφορετικούς λόγους λέξεις διαφορετικού γένους στην αποδέκτρια γλώσσα, π.χ. *κουμμούνι* (ουδέτερο ως προεπιλεγμένη επιλογή για [-έμψυχο]) αλλά και *κουμούνα* (θηλυκό κατά το συνώνυμο)

8 Πβ. Μελισσαροπούλου (2013) και Μακρή, Ανδρέου και Κουτσούκος (2014).

9 Από τον 15^ο αι. απαντά ο τύπος *πατρούνης* ‘καπετάνιος’ από το προβηγκ. *patroun*. Αντιθέτως, ο κερκυραϊκός τύπος *πατρούνος* προέρχεται από το βεν. *patron*/ ιταλ. *padrone*.

10 Η προσαρμογή του γένους έγινε πιθανόν κατά τα συνώνυμα *κοτρώνα/πέτρα*. Στην Κάλυμνο απαντά τύπος *ρουτσούνι* ‘βράχος’, όπου το ιταλ. δάνειο [-έμψυχο] προσαρμόστηκε σε ουδέτερο ως προεπιλεγμένη επιλογή γένους για τα [-έμψυχα] της Ελληνικής.

11 Πβ. Μακρή, Ανδρέου και Κουτσούκος (2014: 929-930).

νυμο 'πολιτεία'). Ωστόσο, πρέπει να σημειώσουμε ότι πολλά από τα δάνεια που προσαρμόστηκαν ως ουδέτερα σε *-ούνι*, ακόμη και αν είχαν μεγεθυντική σημασία (βλ. 12α), μετά από επανάλυση, θεωρήθηκαν υποκοριστικά, από τα οποία υστερογενώς σχηματίστηκαν μεγεθυντικά σε *-ούν-α*. Έτσι, π.χ., το *κατσούνι* 'δρεπανόμορφο μαχαίρι' που απαντά ήδη από τον 16^ο αι. μέχρι σήμερα σε πολλά ν.ε. ιδιώματα, προέρχεται, σύμφωνα με την έρευνά μας, από το βεν. *ganzone*¹² 'μεγάλος γάντζος', βλ. και Μάνεσης (1964-1965: 121). Ωστόσο, αποτέλεσε τη βάση για να σχηματιστεί το μεγεθυντικό *κατσούνα* 'η μαγκούρα με λαβή σε σχήμα γάντζου'.

Το [u] στους προσαρμοσμένους ελληνικούς τύπους *-ούνα*, *-ούνης* ή *-ούνι* δικαιολογείται είτε λόγω φθόγγου [u] στη δάνεια λέξη (π.χ. *commune*, *baroun*, *manuna*) είτε λόγω της κλειστής προφοράς του τονισμένου [o] στην ιταλική γλώσσα, βλ. Georgacas (1951: 207).

Καταλαβαίνουμε, απ' όσα είπαμε μέχρι στιγμής, ότι το επίθημα *-ούνα* θε πρέπει να προήλθε α) από κληρονομημένα θηλυκών ουσιαστικά σε *-ώνη/-ώνα* όπου το <w> προ του έρρινου κλειστοποιήθηκε, β) από κληρονομημένα ουδέτερα σε *-ώνι(ον)/-όνι(ο)ν* με κλειστοποίηση του /o/, τα οποία εν συνεχεία σχημάτισαν μεγεθυντικά θηλυκά, γ) από δάνειες λέξεις κυρίως βενετικής, ιταλικής και προβηγκιανής προέλευσης.

Ωστόσο, θα ήταν πολύ δύσκολο να καθορίσουμε τη συμβολή καθεμιάς από τις παραπάνω κατηγορίες για τη διαμόρφωση του επιθήματος, γι' αυτό θεωρούμε το επίθημα προϊόν της αθροιστικής επίδρασης όλων των παραπάνω κατηγοριών. Μην ξεχνάμε άλλωστε ότι ανάλογη ετυμολογική αντιμετώπιση προτείνεται και για το επίθημα *-ούνι*, βλ. Rohlfs (1977: 172-173), Καραναστάσης (1984-1992), ΑΚΝ, ΧΑΝΓ.

3. Απόσπαση του επιθήματος και η παραγωγικότητά του

Η ύπαρξη ζευγών λέξεων με και χωρίς ένα μόρφημα αποτελεί βασικό παράγοντα για την αναγνωρισιμότητα των ορίων των μορφημάτων και την απόσπαση ενός επιθή-

12 Η ετυμολογική μας πρόταση ενισχύεται και από την πρόταση του Meyer (1894: 22), ο οποίος ετυμολογεί τη λ. από το βεν. *ganzo* / ιταλ. *gancio* (αντιδάνειο από το αρχ. *γαμφός*). Πβ. *γαντζούνα* 'μεγάλος γάντζος/ είδος ραβδιού' (Κρήτη), βλ. ΙΑΝΕ (1933 κ.εξ.: λ. *γαντζούνα*). Θεωρούμε ότι το αρχικό <κ> προήλθε είτε από επίδραση του τουρκικού τύπου *kanca* 'γάντζος' (< ιταλ. *ganzo*) είτε από το διαλεκτικό *καντζίλι* 'πόδι, αγκύλη' (< αρχ. *κανθήλια*), καθώς η έννοια της «καμυλωτήτας» θα επέτρεπε τον σημασιολογικό συσχετισμό και τη μορφολογική επίδραση της λ. *καντζίλι* στις λ. *κατσούνα/ κατσούνι*. Αντιθέτως, η πρόταση του Λεξ. Κριαρά, που ετυμολογεί τη λ. από την αρχ. λ. *κάνθων* 'όνος', είναι προβληματική, καθώς δεν εξηγείται ο καταβίβασμός του τόνου στην παραλήγουσα καθώς και η σημασιολογική σχέση των λ. *κάνθων* 'όνος' και *κατσούνα*.

ματος, βλ. Weinreich (1968²: 31-37), Αναστασιάδη (1994: 69-70). Το μόρφημα -ούνα άρχισε να γίνεται διακριτό μέσα από ζεύγη ομόρριζων λέξεων, όπως:

(12) α.	μπούφος/βούφος
(μεσαιων.)	‘το πουλί μπούφος’	μπουφ-ούνα
(μεσαιων.)	‘γελοία’
β.	λουχού (διαλεκτικώς) ¹³	‘λεχώνα’	λουχ-ούνα
(διαλεκτικώς)	‘λεχώνα’
γ.	μαϊμού (κοινό) ¹⁴	‘είδος πιθήκου’	μαμ-ούνα
(διαλεκτικώς)	‘είδος πιθήκου’

Μετά τον 16^ο αι. έχουμε δύο χαρακτηριστικά παραδείγματα νέων θηλυκών σχηματισμών σε -ούνα, που επιβιώνουν μέχρι και σήμερα διαλεκτικώς:¹⁵

(13) α.	πατούνα	‘πατούσα’	Ιατροσ. Κωδ. ρμ ¹⁶	<	ρ. πατ(ώ)-ούνα
β.	κουτσούνα	‘κούκλα’	Ερωτόκρ. Α 1001	<	κούτσ(α) ¹⁷ ‘κούκλα’ -ούνα

Το επίθημα -ούνα αποδείχτηκε αρκετά παραγωγικό σε πολλές νεοελληνικές γεωγραφικές ποικιλίες σε όλο τον ελληνόφωνο χώρο. Ενδεικτικώς:

(14) α.	αλιπ-ούνα	‘αλεπού’	(Απουλία)	<	αμάρτ. αλιπ(ού)
β.	(α)ρωγαλ-ούνα	‘είδος αράχνης’	(Κρήτη)	<	(α)ρωγαλ(ού) ¹⁸
γ.	λαγοβυζ-ούνα	‘είδος σταφυλιού’	(Βιθυνία)	<	λαγοβυζ(ού) ¹⁹
δ.	μαγαζ-ούνα	‘μεγάλο μαγαζί’	(Σάμος)	<	μαγαζ(ί)
ε.	περπερ-ούνα	‘έθιμο για την ανομβρία’	(Γρεβενά)	<	περπερ(ού) ²⁰

13 Και οι δύο τύποι απαντούν στην Κρήτη. Για τον τύπο λουχούνα βλ. και παραπάνω.

14 Βλ. υποσ. 6.

15 Πατούνα (Κέρκυρα, Ήπειρος κ.α.), κουτσούνα (πολλαχού).

16 Στο ίδιο κείμενο απαντά και ο κοινός τύπος πατούσα (βλ. Λεξ. Κριαρά).

17 Η λ. προέρχεται από το επίθ. κουτσός, βλ. Μάνεσης (1964-1965: 121-122).

18 Η λ. προέρχεται από ένα αμάρτ. τύπο *ρωγαλίς, που με τη σειρά του παράγεται από το ουσ. ρώγα και το επίθημα -άλις. Αυτό το είδος αράχνης ονομάστηκε έτσι, επειδή το μέγεθός της θυμίζει ρώγα σταφυλιού.

19 Η λ. λαγοβυζού ‘είδος σταφυλιού’ απαντά στην Κίο της Βιθυνίας, ενώ στην Αρτάκη της Προποντίδας απαντά τύπος λαγοβυζούσα με την ίδια σημασία.

20 Η λ. περπερού ‘κορίτσι το οποίο καταβρέχουν, ενώ το γυρνούν στις γειτονιές’ προέρχεται από τη λ. πέρπερα (< υπέρπερα) ‘χρήματα που λαμβάνουν ως φιλοδώρημα τα κορίτσια του αγεμού’, βλ. Puchner (2014:33).

Ωστόσο, παρατηρήσαμε ότι μεγαλύτερη παραγωγή φαίνεται να παρουσιάζουν συγκεκριμένες νεοελληνικές γεωγραφικές ποικιλίες. Εντοπίσαμε 61 νέους σχηματισμούς σε *-ούνα* από το ανέκδοτο Αρχείο του Κ.Ε.Ν.Δ.Ι.-Ι.Λ.Ν.Ε. (βλ. και υποσημ. 1), χωρίς αντίστοιχους σε *-ούνη*. Στον ακόλουθο πίνακα παραθέτουμε τους απόλυτους αριθμούς των ευρημάτων μας ανά περιοχή, σημειώνοντας ωστόσο ότι, παρόλο που δεν μπορεί να γίνει απόλυτη ποσόστωση λόγω της ποικίλης προέλευσης του υλικού του Αρχείου, το μεγάλο εύρος γεωγραφικής, χρονολογικής και ποσοτικής κάλυψης, που το χαρακτηρίζει, επιτρέπει έναν βαθμό αξιοπιστίας:

Τόπος	Νέοι σχηματισμοί σε <i>-ούνα</i>
Απουλία-Καλαβρία	9
Βιθυνία	1
Επτάνησα-Κύθηρα ²¹	14
Ήπειρος	5
Κάρπαθος	1
Κρήτη	3
Κύπρος	4
Μακεδονία (ν. Γρεβενών, ν. Καβάλας, ν. Χαλκιδικής)	3
Πελοπόννησος (ν. Αργολίδος, ν. Αχαΐας, ν. Λακωνίας, ν. Μεσσηνίας)	13
Ρόδος	1
Σάμος	4
Σίκινος	1
Τήλος	1
Τσακωνιά	1

*Πίνακας 1 | Γεωγραφική κατανομή των 61 νέων σχηματισμών σε *-ούνα**

21 Τα Κύθηρα μπορούν να ενταχθούν από λεξιλογική άποψη στα Επτανησιακά ιδιώματα. Βλ. και Κατσούδα (2016: 44-45).

Έτσι, μεγαλύτερη παραγωγικότητα του επιθήματος φαίνεται να έχουμε στην Απουλία, τα Επτάνησα, την Κύπρο, την Κρήτη, την Πελοπόννησο, την Εύβοια, την Ήπειρο και τη Σάμο. Φαίνεται να απαντά δηλ. σε περιοχές όπου για διαφορετικές αιτίες χαρακτηρίζονται από έντονη και μακράς διάρκειας γλωσσική επαφή με ρομανικές γλωσσικές ποικιλίες, όπου ενυπάρχει το *-on(e)*, *-ona* και *-ouin*. Αυτή προφανώς ήταν και η αιτία για να ενισχυθεί η αναγνωρισιμότητα του *-ούνα* ως ανεξάρτητου μορφολογικού τεμαχίου και κατ' επέκταση η παραγωγικότητά του.

Συνεπώς, το *-ούνα* αποτέλεσε ένα παραγωγικό επίθημα στο «μορφολογικό οπλοστάσιο» αρκετών νεοελληνικών ιδιωμάτων για τον σχηματισμό λέξεων, εναλλασσόμενο, μάλιστα, με άλλα «παρώνυμα» επιθήματα, όπως τα μεσαιων. *-ούδα*, *-ούσα* και *-ούρα*, από τα οποία διαφέρει μόνο στο συμφωνικό φώνημα, και από τα οποία σχηματίστηκαν ταυτόσημες λέξεις ακόμη και στην ίδια γεωγραφική ποικιλία (πβ. υποσημ. 16).²² Έτσι, έχουμε:

(15) α.	<i>αλιπ-ούνα</i>	(Απουλία)	<i>αλουπ-ούδα</i>	(Καλαβρία)	‘αλεπού’	
	β.	<i>γαλατ-ούνα</i>	(Κύπρος)	<i>γαλατ-ούσα</i>	(Κως, Πόντος,
Κύπρος κ.α.)	‘είδος
χόρτου’
	γ.	<i>κλωσσ-ούνα</i>	(Κύθηρα)	<i>κλωσσ-ούρα</i>	(Επτάνησα)	‘κλώσσα’

4. Θέματα με τα οποία συνδυάζεται το επίθημα

Το θέμα έμψυχων θηλυκών σε *-ού* (με πληθ. *-ούδες*) είναι αυτό που συνδυάστηκε περισσότερο απ' άλλα με το επίθημα *-ούνα*, ώστε συχνά στην ίδια γεωγραφική ποικιλία να απαντούν ζεύγη θηλυκών σε *-ού* και *-ούνα* με την ίδια σημασία, π.χ.:

(16) α.	<i>αλεπού</i> (κοινό)		<i>αλιπ-ούνα</i>	‘αλεπού’	(Απουλία)
	β.	<i>ανυφασού</i>	//	<i>ανυφασ-ούνα</i>	‘υφάντρια’ (Κύθηρα)
	γ.	<i>δρακού</i>	//	<i>δρακ-ούνα</i>	‘σύζυγος του
δράκου’ (Κύπρος)
	δ.	<i>κλωσσού</i>	//	<i>κλωσσ-ούνα</i>	‘κλώσσα’ (Πελοπόννησος)

22 Πα την εναλλαγή δύο ή τριών επιθημάτων, βλ. Χατζιδάκις (1916-1917:191-192).

Η επιθηματοποίηση σε τέτοιες περιπτώσεις θα πρέπει να ξεκίνησε από τον πληθυντικό, όπου το *-ούδες* «αντικαταστάθηκε» από το *-ούνες*, και κατόπιν σχηματίστηκε με παραδειγματική ισοπέδωση ένας ισοσύλλαβος ενικός σε *-ούνα*, π.χ.: εν. *ανυφιδού* - πληθ. *ανυφιδ-ούδες* → πληθ. *ανυφιδ-ούνες* → εν. *ανυφιδ-ούνα* (Κύθηρα).

Η παραπάνω υπόθεση ενισχύεται από το γεγονός ότι σε κάποια ιδιώματα, η διαδικασία έμεινε ατελής: σχηματίστηκε πληθυντικός σε *-ούνες* χωρίς να έχουμε και τύπο ενικού σε *-ούνα*. Λόγου χάριν, εντοπίσαμε πληθ. *αλεπούνες* στο Γύθειο, χωρίς ωστόσο τύπο ενικού *αλεπούνα*. Αναλόγως, στα Κύθηρα, εντοπίσαμε τύπο *καβγατζούνες* ‘καβγατζούδες’ αλλά τύπο ενικού *καβγατζού* και όχι *καβγατζούνα*.

Το επίθημα συνδυάζεται και με θέματα αρσενικών ουσιαστικών σε *-ος* αλλά και ουδετέρων σε *-ο* ή *-ί*, π.χ.:

(17) α. <i>δαγκ-ούνα</i>
‘δαγκάνα’	<	δάγκ(ος)ΑΡΣ. .	-ούνα	(Αχαΐα, Κεφαλονιά κ.α.)
β. <i>σπαλετ-ούνα</i>
‘αυτή που φοράει
σπαλέτο’	<	σπαλέτ(ο)ΟΥΔ.	-ούνα	(Κύθηρα)
γ. <i>μαγαζ-ούνα</i>
‘μεγάλο μαγαζί’	<	μαγαζ(ι)ΟΥΔ.	-ούνα	(Σάμος)
δ. <i>σκουφ-ούνα</i>
‘φούντα στο κεφάλι
κότας’	<	σκουφ(ι)ΟΥΔ.	-ούνα	(Θράκη)

Εντύπωση κάνουν και οι σπάνιες περιπτώσεις θηλυκών σχηματισμού από ημιφωνοποιημένο θεματικό αλλόμορφο ουδετέρων σε *-ι*:

(18) <i>μουλαρι-ούνα</i>
θηλυκό μουλάρι	<	μουλαρι(ού)Γεν. [mularjǎ]	-ούνα	(Σάμος)

Λιγιστές είναι οι περιπτώσεις συνδυασμού του επιθήματος με ρηματικό θέμα:

(19) <i>σκουδρ-ούνα</i>
‘γίδα με κέρατα’	<	σκουδρ(ώ) ‘συγκρούομαι’	-ούνα	(Ζάκυνθος)

5. Σημασία του επιθήματος

Από την ανάλυση του συγκεντρωμένου υλικού μας παρατηρούμε ότι το επίθημα *-ούνα* έχει κατεξοχήν μεγεθυντική σημασία, π.χ.:

- (20) α. *γυναικ-ούνα* 'σωματώδης γυναίκα' (Απουλία)
β. *φοραδ-ούνα* 'μεγάλη φοράδα' (Καλαβρία)
γ. *παλουκ-ούνα* 'μεγάλο παλούκι' (Σάμος)

Άλλοτε πάλι σχηματίζει [+έμφυχα], στα οποία «αρέσει πολύ αυτό που εκφράζει το θέμα» ή σχηματίζει [-έμφυχα] που δηλώνουν ότι «αυτό που εκφράζει το θέμα υπάρχει σε μεγάλο βαθμό», π.χ.:

- (21) α. *μπελντ-ούνα* 'αυτή που αγαπά τον μπελντέ' (Ηπειρος)
β. *μπαμπακ-ούνα* 'συννεφιά' < μπαμπάκ(ι) 'σύννεφο' (Κρήτη)

ενώ άλλοτε προσδίδει αρνητικές συνυποδηλώσεις στο αντικείμενο αναφοράς, π.χ.:

- (22) α. *προσφυγ-ούνα* 'μειωτικά, η προσφυγοπούλα' (Εύβοια)
β. *μπιζ-ούνα* 'ειρωνικώς, χοντρή γυναίκα' < μπιζού 'αφράτη γυναίκα' (Ηπειρος)

Οι παραπάνω σημασίες οφείλονται τόσο στην επίδραση πολλών μεγεθυντικών θηλυκών σε *-ούν-α* (από ουδέτερα σε *-ούνι*, π.χ. *κουδούνα*, *γουρούνα* κ.ά.) όσο και από την επίδραση του δάνειου ιταλ. /βεν. επιθήματος *-ον(e)*, που έχει κατεξοχήν μεγεθυντική αλλά και μειωτική σημασία, βλ. Grandi (2003). Η σημασιολογική επίδραση του ιταλ. *-one* είναι σαφέστατη στην περίπτωση της Απουλίας-Καλαβρίας, όπου πάμπολλα είναι τα μεγεθυντικά ουσιαστικά σε *-ούνα* (αλλά και σε *-ούνι*, βλ. Καραναστάσης (1984-1992: λ. *-ούνα*, *-ούνι*).

Ωστόσο, σε αρκετές άλλες περιπτώσεις το επίθημα *-ούνα* δεν έχει ούτε μεγεθυντική ούτε μειωτική σημασία, π.χ.:

- (23) α. *αλιπ-ούνα* 'αλεπού', όχι 'μεγάλη αλεπού' (Απουλία)
β. *κουρελ-ούνα* 'κουρελού', όχι 'μεγάλη κουρελού' (Κύθηρα)

Αυτή η λειτουργία μπορεί να προέκυψε είτε γιατί από ανισοσύλλαβα θηλυκά σε -ού σχηματίστηκαν παράλληλοι τύποι σε -ούνα χωρίς σημασιολογική διαφορά, π.χ. *λουχού* - *λουχούνα* 'λεχώνα' (Κρήτη), *γλωσσού* - *γλωσσούνα* (Κύθηρα), είτε γιατί, η σημασία μεταπήδησε από την έννοια του «μεγάλο το X, όπου X είναι αυτό στο οποίο αναφέρεται το θέμα» στο ίδιο το αντικείμενο αναφοράς.²³

Πρέπει οπωσδήποτε να σημειώσουμε ότι εντοπίσαμε σποραδικές περιπτώσεις όπου το -ούνα έχει υποκοριστική σημασία, π.χ.:

- (24) α. *καυκα* - *ούνα* 'κοπελίτσα' (Καλαβρία)
β. *συκ-ούνα* 'μικρή συκιά' (Ρόδος)
γ. *πευκαρ-ούνα* (και *πευκαρ-ούνι*) 'νεαρό πεύκο' (Σάμος)

Ειδικά στην περίπτωση της Καλαβρίας, η υποκοριστική σημασία του επιθήματος οφείλεται στη σημασιολογική επίδραση του ιταλ. επιθήματος *-one* που έχει και υποκοριστική σημασία, βλ. Rohlf's (1977: 173).

6. Συζήτηση

Απ' όσα παρουσιάσαμε, γίνεται σαφές ότι το επίθημα -ούνα, αν και σαφώς στενά συνδεδεμένο από ετυμολογική άποψη με το επίθημα -ούνι, είναι ένα ανεξάρτητο επίθημα με δική του σημασία και λειτουργία, πβ. Ράλλη (2005: 34).

Το επίθημα -ούνα δεν είναι παραγωγικό στη ΝΕΚ. Μεγάλη παραγωγικότητα, αντιθέτως, έχει στις ν.ε. διαλέκτους και ιδιώματα, η οποία εκφράζεται τόσο με την παραγωγή νέων σχηματισμών σε -ούνα αλλά και με τη δημιουργία αλλομόρφων σε -ουν-, από τα οποία κατόπιν σχηματίστηκαν νέα ομόρριζα. Υπενθυμίζουμε το παράδειγμα από το Γύθειο *αλεπού* - *αλεπούδες* αλλά και *αλεπούνες* (χωρίς ενικό σε -ούνα). Από αυτό το κλιτικό παράδειγμα προέκυψε το αλλόμορφο *αλεπούν-* (// *αλεπούδ-*) βάσει του οποίου σχηματίστηκε στην ίδια περιοχή ο τύπος *αλεπούν-ος* με τη σημασία 'αρσενική αλεπού'.

Παρατηρήσαμε, επίσης, ότι το επίθημα -ούνα οδήγησε στον σχηματισμό ισοσύλλαβων θηλυκών χωρίς διαφορά σημασίας από το αντίστοιχο ανισοσύλλαβο

23 Πβ. Grandi (2003: 248), ο οποίος σημειώνει ότι αυτό συνέβη στο επίθημα *-(i)ο/-(i)όνις*, από το οποίο προέρχεται το επίθημα *-one*, π.χ. *cápito* 'μεγάλο κεφάλι > *cápito* 'κεφάλι'.

ουσιαστικό. Ενδιαφέρον, λοιπόν, θα είχε η συνεξέτασή του με άλλα επιθήματα (-ούσα, -ούδα κ.ά.), ώστε να διαπιστωθεί αν η ισοσυλλαβία ονοματικών θεμάτων χαρακτηρίζει συγκεκριμένες γεωγραφικές ποικιλίες.²⁴

Με τη συγχρονική και διαχρονική μελέτη του επιθήματος -ούνα καταγράφηκε και ετυμολογήθηκε συστηματικά ένα αρκετά μεγάλο σώμα διαλεκτικού υλικού, ενώ παράλληλα παρατέθηκαν νέα δεδομένα που οδηγούν στην αναθεώρηση της ετυμολογίας κάποιων λέξεων. Η μελέτη του δεν σταματά εδώ γιατί, πιστεύουμε, ότι η περαιτέρω διερεύνηση της παραγωγικότητάς του και η σύγκρισή του με άλλα ίδιας λειτουργίας θηλυκά επιθήματα μπορούν να μάς διαφωτίσουν και για άλλα θεωρητικά και πρακτικά ζητήματα της Νέας Ελληνικής.

24 Πβ. Τσοπάνικης (1998).

Βιβλιογραφία

- Άκαδημία Ἀθηνῶν. 1933 κ.έξ. *Λεξικὸν τῆς Νέας Ἑλληνικῆς [τῆς τε κοινῶς ὀμιλουμένης καὶ τῶν ιδιωμάτων]*, 5 τόμ. (Α - δακτυλωτός). Ἀθήναι: Ἐκδ. «Ἐστία». (= ΙΛΝΕ)
- Ακαδημία Ἀθηνῶν. 2014. *Χρηστικὸ Λεξικὸ τῆς Νεοελληνικῆς Γλώσσας*. Ἀθήνα: Ἐθνικὸ Τυπογραφεῖο. (= ΧΛΝΓ)
- Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Άννα. 1994. *Νεολογικὸς δανεισμὸς τῆς Νέας Ἑλληνικῆς*. Θεσσαλονίκη.
- Βαρβάτης, Κωνσταντῖνος. 1878. *Νέον Λεξικὸν Ἑλληνογαλλικόν*. Ἀθήναι. (= Λεξ. Βαρβάτη)
- Βλάχος, Γεράσιμος. 1659. *Θησαυρὸς τῆς Ἐγκυκλοπαιδικῆς Βάσεως Τετράγλωσσοσ, μετὰ τῆς τῶν Ἐπιθέτων Ἐκλογῆς καὶ Διττοῦ τῶν Λατινικῶν τε καὶ Ἰταλικῶν Λέξεων Πίνακος*. Βενετία. (= Λεξ. Βλάχου)
- Georgacas, Demetrius. 1951. "Grammatische und etymologische Miscellen zum Spät- und Neugriechischen usw". *Glotta* 31(3):199–235.
- Grandi, Nicola. 2003. "Mutamenti Innovativi e Conservativi Nella Morfologia Valutativa Dell'Italiano. Origine, Sviluppo e Diffusione del Suffisso Accrescitivo -one". In *Italia linguistica anno Mille – Italia linguistica anno Duemila. Atti del XXXIV Congresso Internazionale di Studi della Società di Linguistica Italiana*, edited by Nicoletta Marschio, e Teresa Poggi Salani, 243–258, Roma: Bulzoni.
- Carolus du Fresne, dominus Du Cange. 1688. *Glossarium ad Scriptores Mediae et Infimae Graecitatis*, vol. I-II. Lugdunum. (= Λεξ. Du Cange)
- Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη 2007⁷. *Λεξικὸ τῆς Κοινῆς Νεοελληνικῆς*. Θεσσαλονίκη: ΙΝΣ. (= ΛΚΝ)
- Καραναστάσης, Ἀναστάσιος. 1984-1992. *Ίστορικὸν Λεξικὸν τῶν Ἑλληνικῶν Ἰδιωμάτων τῆς Κάτω Ἰταλίας*, 5 τόμοι. Ἀθήναι: Ἀκαδημία Ἀθηνῶν.
- Κατσούδα, Γεωργία. 2016. *Το ἰδίωμα των Κυθῆρων. Περιγραφή και Ανάλυση*. Πρόλογος Αγγ. Ράλλη. Εταιρεία Κυθηραϊκῶν Μελετῶν 26. Ἀθήνα.
- Katsouda, Georgia. 2016. "The Greek Suffix -ozos: A Case Study in Loan Suffixation". *Journal of Greek Linguistics* 16:232–265.
- Κριαράς, Εμμανουήλ. 1969 κ.έξ. *Λεξικὸ τῆς Μεσαιωνικῆς Ἑλληνικῆς Δημῶδουσ Γραμματείας*, 1100–1669. Θεσσαλονίκη. (= Λεξ. Κριαρά)
- Κωνσταντινίδου, Μάγδα και Αικατερίνη Τζαμάλη. 2012. *Οι Πηγές του Ίστορικοῦ Λεξικοῦ τῆς Νέας Ἑλληνικῆς τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν*.

Λεξικογραφικόν Δελτίον 26:279–381.

- Μακρή, Βασιλική, Ανδρέου, Μάριος και Νίκος Κουτσούκος. 2014. “Ενσωμάτωση Δάνειων Λέξεων: Απόδοση Γένους στα Ουσιαστικά της Κατωϊταλικής”. Στο George Kotzoglou et al. (επιμ.) *Selected Papers of the 11th International Conference on Greek Linguistics*, 920–932. Rhodes: University of the Aegean.
- Μάνεσης, Σταύρος. 1964-1965. “Τροπή τῶν Συμφώνων τσ και τζ εις σ και ζ εις τὰ Νότια Ἰδιώματα τῆς Νέας Ἑλληνικῆς”. *Λεξικογραφικόν Δελτίον* 10:97–179.
- Μελισσαροπούλου, Δήμητρα. 2013. “Το Γένος και η Κλιτική Τάξη στην Προσαρμογή Δάνειων Ονομάτων: Δεδομένα από τις Νεοελληνικές Μικρασιατικές Διαλέκτους”. *Patras Working Papers of Linguistics* 3:73–91.
- Meyer, Gustav von. 1895. *Neugriechische Studien IV. Die romanischen Lehnworte im Neugriechischen*. Sitzungsberichte der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien, Bände CXXXII. Wien.
- Μπαμπινιώτης, Γεώργιος. 2012⁴. *Λεξικό της Νέας Ελληνικής Γλώσσας*. Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας. (= ΛΝΕΓ)
- Peridis, Markos. 1878. *Dictionario Greco-Italiano*. Vol. A. Athens: Bookstore S.Vlastos- Editions ‘Mellontos’. (= Λεξ. Περίδη)
- Puchner, Walter. 2014. “Ονοματολογικά και Ετυμολογικά για τις Εθιμικές Μεταμφιέσεις του Ελληνικού Εορτολογίου”. *Neogreca Boemica* 14:31–40.
- Ράλλη, Αγγελική 2005. *Μορφολογία*. Αθήνα: Πατάκης.
- Rohlf, Gerhard. 1977. *Grammatica Storica Dei Dialecti Italogreci (Calabria, Salento)*. München: C. H. Beck.
- Thomason, Sarah. G., and Terrence Kaufman. 1988. *Language Contact, Creolization and Genetic Linguistics*. Berkeley: University of California Press.
- Trapp, Erich. 1994-2007. *Lexikon zur Byzantinischen Gräzität*. Wien: Österreichische Akademie der Wissenschaften. (= Λεξ. LBG)
- Τσοπανάκης, Άγαπητός. 1968. “Μία Ίωνική Παραγωγική Κατάληξη -οῦδι (-οῦδα, -οῦδης)”. *ΕΕΦΣ* 3:283-307.
- Φιλήντας, Μένος. 1907-1910. *Γραμματική τῆς Ρωμαϊκῆς Γλώσσας*, 2 τόμ. Ἀθήνα: Τυπογραφεῖον ἡ «Νομική».
- Χατζιδάκις, Γεώργιος. 1905-1907. *Μεσαιωνικά και Νέα Ἑλληνικά*, 2. τόμ. Ἀθήνα.
- Χατζιδάκις, Γεώργιος. 1916-1917. “Γλωσσολογικαὶ Ἐρευναι”. *Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς* 13: 165–210.
- Weinreich, Uriel. 1968² [1953]. *Languages in Contact*. The Hague: Mouton.